

Elevtall ungdomsskolen 2009-2010 – utvidet analyse

Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen – Notat 2/2010 (10.03.2010)

Innledning

Utdanningsdirektoratet har publisert foreløpige tall for skoleåret 2009-2010. Tallene er tilgjengelig gjennom Grunnskolens informasjonssystem (GSI): <http://www.wis.no/gsi>. I dette notatet beskriver vi situasjonen for fremmedspråk og språklig fordypning. Notatet inkluderer også tall for arbeidslivsfaget, som er et nytt fag under utprøving på ungdomstrinnet. I tabell 1 gjengis antall elever per fag på 8. trinn for inneværende skoleår sammenliknet med i fjor. Vær oppmerksom på at samlet antall elever på 8. trinn i år er ca. 1000 høyere enn i fjor. Denne økningen må tas i betraktning når man ser på elevtallene for de enkelte fagene. For å få et realistisk bilde av utviklingen per fag har vi valgt å også ta med fagenes relative andel.

Tabell 1. Antall elever (i absolutte tall og relativt¹) per fag (fremmedspråk og språklig fordypning) på 8. trinn i skoleåret 2009-2010 sammenliknet med 2008-2009.

Fag	Elevtall 8. trinn i 2008-2009		Elevtall 8. trinn i 2009-2010	
Fransk	8701	14%	9411	15%
Spansk	20948	33%	20859	32%
Tysk	16790	27%	16779	26%
Andre fremmedspråk	221	< 1%	176	< 1%
Fremmedspråk i alt	46660	74%	47225	73%
Fordypning engelsk	11808	19%	12165	19%
Fordypning norsk	3253	5%	3327	5%
Fordypning andre språk	155	< 1%	30	< 1%
Fordypning i alt	15216	24%	15522	24%
Arbeidslivsfag ²	-	-	320	< 1%
Ikke oppført under fag ³	1446	2%	1334	2%
I alt	63322	100%	64401	100%

¹ Summen av prosentene kan avvike fra 100% grunnet avrundingsfeil.

² Arbeidslivsfag er et nytt fag som er under utprøving fra skoleåret 2009-10. Se eget punkt på side 3-4.

³ Samlet antall elever for fagene i oversikten for fremmedspråk og språklig fordypning (tabell H i GSI) er noe lavere enn samlet antall elever på 8. trinn. Dette kan skyldes at noen elever er fritatt for undervisning i disse fagene og av den grunn ikke har blitt oppført under enkeltfag. Forskjellen kan også skyldes feil ved innrapportering av tallene fra skolene til GSI.

Antall elever som har valgt fremmedspråk, ligger samlet sett omtrent på samme nivå som i fjor: 46660 elever (73,7%) i 2008-2009 og 47225 elever (73,3%) i 2009-2010. Hvis vi ser på enkeltfagene, kan vi registrere at fransk har hatt en økning sammenliknet med i fjor: 9411 elever valgte fransk i 2009-2010, som er ca. 700 flere enn i fjor. Spansk og tysk har omtrent like mange elever som i fjor. Også antall elever som velger fordypning i engelsk eller norsk, har holdt seg stabilt på ca. 24% av elevene.

Store og små fremmedspråk

Spansk, tysk og fransk er de tre dominerende språkene på ungdomstrinnet. Andre fremmedspråk enn disse utgjør samlet ca. 200 elever, dvs. under 1% av elevmassen. Russisk, som er det største språket blant de små fremmedspråkene (ca. 60 elever), undervises på 8. trinn på seks ungdomsskoler. Disse befinner seg i Troms og Finnmark. Her finner vi også små elevgrupper som har finsk eller samisk som fremmedspråk, i tillegg til en skole som tilbyr italiensk. En skole i Trondheim tilbyr kinesisk på 8. trinn. Her deltar også elever fra andre ungdomsskoler. Kinesisk tilbys i tillegg på to skoler i Oslo.

Et fåtall skoler i Oslo tilbyr arabisk, tyrkisk eller urdu. Elevene som velger disse fremmedspråkene har som regel språket som morsmål. Arabisk, tyrkisk og urdu er også blant de ti største språkene som undervises i forbindelse med morsmålsundervisning/tospråklig fagundervisning i grunnskolen. Andre store språk i denne sammenhengen er albansk, kurdisk, polsk, somali, tamil, thai og vietnamesisk (kilde: SSB).

Regionale forskjeller

Bak oversikten i tabell 1 skjuler det seg til dels store regionale forskjeller. Tysk og spansk har en relativt jevn spredning over landet, dvs. at det store flertallet av elevene hadde anledning til å velge disse to fagene. Fransk tilbys derimot på betydelig færre skoler (som ofte befinner seg i storbyene). Justert etter skolenes tilbud ble faget valgt av ca. 22% av de elevene som hadde mulighet til dette. Tilsvarende andeler for tysk og spansk er hhv. 29% og 41%, dvs. at ca. 3 av 10 elever på skoler med tysk hadde dette faget og ca. 4 av 10 elever på skoler med spansk valgte spansk.

Hvis vi sammenlikner fylkene med hverandre (se tabell 2 nedenfor), ser vi at så mange som 20-25% av elevene i Oslo, Akershus og Vestfold har fransk, samtidig som andelen ligger under 10% i en rekke fylker utenfor det sentrale østlandsområdet. Tallene for spansk er mer stabile, med unntak av Finnmark og Sogn og Fjordane, hvor mange skoler ikke tilbyr faget og

andelen spanskelever er under 20%. Tysk tilbys på forholdsvis mange skoler, og det fører til at andelen elever med tysk er ganske lik i de forskjellige fylkene. Et unntak danner Oslo og Finnmark, som begge ligger under 20%. I Sogn og Fjordane har derimot 45% av elevene tysk.

Andelen elever med fremmedspråk varierer fra 85% i Rogaland til under 50% i Finnmark. Likevel har Finnmark, sammen med Oslo, den største bredden når det gjelder tilbud av forskjellige fremmedspråk.

Tabell 2. Andel elever per fag på 8. trinn i skoleåret 2009-2010, fylkesvis.

	Fransk	Spansk	Tysk	Andre språk	Engelsk ford.	Norsk Ford.
Østfold	18%	31%	27%	-	17%	5%
Akershus	20%	35%	24%	-	15%	3%
Oslo	25%	32%	19%	1%	15%	3%
Hedmark	13%	29%	31%	-	17%	8%
Oppland	15%	29%	32%	-	17%	7%
Buskerud	16%	24%	28%	< 1%	24%	7%
Vestfold	20%	30%	22%	-	18%	7%
Telemark	9%	32%	30%	-	22%	5%
Aust-Agder	12%	29%	30%	-	20%	6%
Vest-Agder	8%	32%	35%	-	16%	6%
Rogaland	13%	39%	33%	< 1%	10%	2%
Hordaland	14%	40%	22%	-	17%	4%
Sogn og Fjordane	9%	19%	45%	-	21%	5%
Møre og Romsdal	8%	32%	25%	-	27%	7%
Sør-Trøndelag	16%	35%	23%	1%	20%	5%
Nord-Trøndelag	10%	33%	23%	-	23%	8%
Nordland	7%	32%	20%	-	29%	10%
Troms	11%	27%	21%	1%	27%	8%
Finnmark	6%	13%	18%	6%	38%	10%

Arbeidslivsfaget

Utdanningsdirektoratet har i 2009 satt i gang utprøving av et nytt fag i ungdomsskolen, arbeidslivsfaget. Utprøvingen omfatter i skoleåret 2009-10 i alt 320 elever i fem kommuner i Akershus, Hordaland, Troms og Vestfold. Disse elevene utgjør ca. 23% av elevmassen på de deltakende skolene. Hvis vi sammenlikner fordelingen mellom fagene på disse skolene med GSI-tallene fra i fjor, kan det se ut som mange arbeidslivsfagelever har kommet fra spansk (i fjor 44%, nå 36%), tysk (i fjor 15%, nå 9%) og engelsk fordypning (i fjor 19%, nå 15%). Andelen som velger fransk eller norsk fordypning, er stabil. I skoleåret 2010-11 vil utprøvingen

bli utvidet til 76 kommuner, og det gjenstår å se hvordan det nye faget vil påvirke elevenes valg av fremmedspråk og språklig fordypning.

Bytte underveis

Før innføringen av Kunnskapsløftet byttet mange elever fra fremmedspråk til språklig fordypning eller praktisk prosjektarbeid i løpet av ungdomsskolen. I den nye forskriften er reglene for fagbytte skjerpet, og dette har ført til at færre elever bytter underveis nå enn tidligere. Hvis vi ser på årskullet som begynte på 8. trinn i 2007-2008 og følger disse elevene gjennom ungdomsskolen, går det fram at ca. 6000 elever bytter fra fremmedspråk til engelsk eller norsk fordypning. Fremmedspråkfagenes samlede andel går ned fra ca. 75% til ca. 63%. Fordypning i engelsk/norsk øker tilsvarende. Engelsk fordypning øker med mer enn 50% mens antall elever med norsk fordypning fordobles i løpet av ungdomstrinnet.

Tabell 3. Antall elever (i absolutte tall og relativt) per fag (fremmedspråk el. språklig fordypning) på 8. trinn i skoleåret 2007-2008, 9. trinn i 2008-2009 og 10. trinn i 2009-2010.

Fag	8. trinn 2007-2008		9. trinn 2008-2009		10. trinn 2009-2010	
Fransk	9517	15%	8699	14%	8175	13%
Spansk	21261	34%	19200	31%	17791	28%
Tysk	15661	25%	14617	23%	14050	22%
Andre fremmedspråk	165	< 1%	156	< 1%	142	< 1%
Fremmedspråk i alt	46604	75%	42672	68%	40158	63%
Fordypning engelsk	10454	17%	14143	22%	15970	25%
Fordypning norsk	2800	5%	4669	7%	5605	9%
Fordypning andre språk	217	< 1%	150	< 1%	58	< 1%
Fordypning i alt	13471	22%	18962	30%	21633	34%
Ikke oppført under fag	2508	4%	1396	2%	1714	3%
I alt	62583	100%	63030	100%	63505	100%

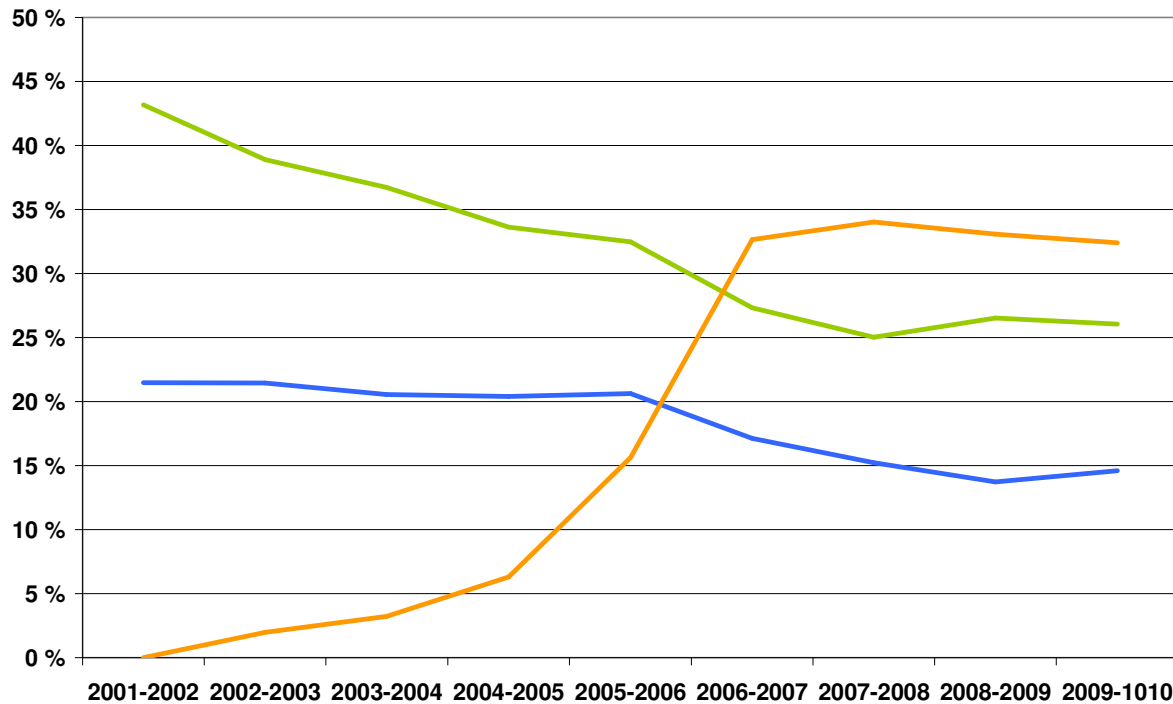
Valg av fremmedspråk i et lengre perspektiv

Hvis vi ser på fremmedspråkenes situasjon i ungdomsskolen siden skoleåret 2001-02, er det to iøynefallende utviklinger (se figur 1 på neste side):

- 1) Fram til innføringen av Kunnskapsløftet ble andelen elever som valgte fremmedspråk (i hovedsak tysk og fransk) litt mindre år for år. Etter innføringen av Kunnskapsløftet økte antallet elever som valgt fremmedspråk tydelig (som følge av avskaffelsen av praktisk prosjektarbeid), og andelen elever har siden dette ligget stabilt rundt 75%.

- 2) Spansk har på få år utviklet seg til å bli det største fremmedspråket. Utviklingen faller sammen med avskaffelsen av muligheten til å velge praktisk prosjektarbeid og har bare i liten grad ”gått på bekostning” av tysk og fransk.

Figur 1. Andel elever som velger spansk (oransje), tysk (grønn) og fransk (blå) på 8. trinn i perioden 2001-02 til 2009-2010.

Sverige og Danmark

Når det gjelder situasjonen for spansk, tysk og fransk, har utviklingen i Sverige siden 2001-2002 vært ganske lik utviklingen i Norge – selv om det også finnes forskjeller. Tysk og fransk har i de siste årene mistet elever, men fagenes gradvise nedgang ser (i motsetning til Norge) ikke ut til å stoppe opp. I Sverige kom spansk inn som et nytt fag noen år tidligere enn i Norge, men også her ser faget ut til å ha ”nådd toppen”.

I Danmark er situasjonen annerledes. Tyskfaget har en lang tradisjon som eneste fremmedspråk ved siden av engelsk på mange skoler, mens også fransk har vært tilbudt lenge (på et begrenset antall skoler). Elever som ønsker å søke seg til studieprogram tilsvarende studieforberedende utdanningsprogram i Norge, må ha hatt fremmedspråk i folkeskolen. Disse faktorene bidrar til at så mange som 80% av elevene har tysk og 10% fransk.

Innholdet i dette notatet kan brukes fritt, men det skal alltid henvises til kilden (Nasjonalt senter for fremmedspråk i opplæringen – Notat 2/2010). For mer informasjon ta kontakt med FoU-koordinator Gerard Doetjes (tlf. 69 21 58 36).